

Szárszó és az egyházak

A vallás mozgalom és intézmény együttese, s bár a kettő elválaszthatatlan, történelmi szerepük megragadásában az első nyilvánvalóan kevesebb, az utóbbi több fogódzót kínál, hiszen a hivatalos egyház irattára a kutató rendelkezésére áll. Balatonszárszó azért is izgalmas téma, mert nem az intézményeket, hanem a mozgalmak embereit gyűjtötte össze. Püski Sándor keményprofilú könyvkiadó, de az általa kiterelvényesített népi mozgalom színpéne nek gazdagságát mi sem jelzi jobban, mint Szárszó, gyűjtőpontjában a rövid távon realista Erdei Ferenc és a hosszú távra realista Németh László antagonisztikus, magas szintű vitájával.

Az egyházak hol dicsérték-elismerték, hol bírálták-korholták a hatókörükben működő mozgalmakat.

A konferencia tagsága azonban semmiféle szempontból nem volt tagolt. A református egyház sem "képviseltette magát", még az elnöklő Bogár István tanár, az SDG alelnöke is tartózkodott minden véleménynyilvánítástól, és Kovács Imre egyházellenesként értelmezhető kijelentését félbeszakító figyelmeztetésétől eltekintve vitavezetése kizárólag protokolláris volt. Másrészt a református egyház korabeli vezetése annyira negatívan értékelte az SDG szerepvállalását Szárszón, hogy Soos Géának, az SDG elnökének a legközelebbi közgyűlésen negyedórát kellett fordítania a szövetséget ért támadások kivédésére. (Református Élet, 1944. március 4.) Ez az – enyhén szólva vegyesnek mondható – értékelés a mai egyházvezetésben is fellelhető.

Az viszont tény, hogy a protestáns egyházakban a különböző áramlatok szabadabban megnyilvánulhattak, így azok társadalmi problémák iránti fogékonysága is, amiben különösen a "Soli Deo Gloria" járt az élen. Szerves fejlődés során, szerteágazó kapcsolatépítése révén jutott a szövetség a három nagy rétegtalálkozóhoz.

1942. február 15. és 22. között a Kálvin téri központjában tartott 150 fős konferenciáján nagyjából azonos arányban vettek részt értelmiségiek, parasztok, munkások; ennek végén ajánlotta fel az SDG elnöke a szárszói telepet a tanácskozás folytatására. A hét közepén egy délelőtti fordítottak az ifjúsági egyesületek hivatásának megvitására, itt került terítékre a Kalot is.

1942 nyarán az SDG Testvériség Konferenciáján már 300-an vettek részt. Németh László itt két előadást is tartott, rajta kívül Féja Géza, Veres Péter, Nagy István, Darvas József voltak a főszónokok.

A csaknem 600 fős '43-as találkozó résztvevőiről valóban nincs teljes jegyzék. A Református Zsinat Levéltárában fekvő, ABC-rendbe szedett lista csak az előre jelentkezetteket tartalmazza, összesen 480 főt, s ezek közül 94-nél nem szerepel a jelentkező vallása. A többiek így oszlanak meg:

	fő	százalék
református	246	63,7
evangélikus	21	5,4
unitárius	8	2,1
római katolikus	111	28,8
összesen	386	100,0

Miután az SDG részt vett az előkészítésben (amit többen vitatnak ugyan, de a Kossuth Kiadó említett kötetének 172. oldalán facsimilében közölt meghívó ebben perdöntő), nem csodálható a reformátusok túlsúlya. Inkább azt kell méltányolni, hogy a református diákok konferenciatelepén tartott találkozó résztvevőinek egyharmada katolikus volt. A protestánsok magas arányához egyébként az is hozzájárulhatott, hogy a konferencia elsősorban a Magyar Élet Kiadó könyvbarátainak szólt, ezek között pedig szép számmal voltak találhatóak a népi írőkkel rokonszenvező református tanárok, lelkesek is.

A konferencia „találkozójellegét” bizonyítja a résztvevők foglalkozás szerinti megoszlása is. (Az említett névsorban 110 főnél nincs megjelölve ez az adat, így 370 fő foglalkozás szerinti megoszlásáról tudunk.)

	fő	százalék
főiskolás	76	20,5
középfiskolás	67	18,2
tisztviselő	44	12,0
pedagógus	41	11,1
más értelmiségi	29	7,8
gazdálkodó	27	7,3
lelkész, teológus	20	5,4
munkás	19	5,1
iparos	7	1,9
tanonc	2	0,5
kereskedő	12	3,2
egyéb	26	7,0
összesen	370	100,0

Többségben voltak tehát a fiatalok és az értelmiségiek. A találkozó "réteg"-jellegét mégsem lehet elvitatni, hiszen az előadások címében és a viták keretében az értelmiséggel legalábbis azonos súllyal szerepelt a munkásság és a parasztság jövője.

Való igaz Gergely Jenő megállapítása: "Alig esett szó a konferencián vallásról és egyházzól." (Lásd az előző cikket. Szerk.) De itt más volt a téma, és fegyelmelzetten a témára koncentráltak: arra kerestek választ, mi a népi mozgalom mondanivalója az akkor és ott már egyértelműen vesztesnek ítélt háborút követő új társadalmi berendezkedésről. Nem csupán Kiss István – Karácsony Sándor is előadásának tengelyébe a hívő ember feladatát helyezte. Erről szölkáltak a reggeli ökumenikus bibliakörök, amelyeken egyébként a "pogányok" is részt vettek.

És még annyit: a szándék, az egymás megismerése-megközelítése inkább valósult meg Szárszón, mint ez a vitákat rögzítő jegyzőkönyvekből kitetszik. Hiszen a plenáris ülések előtt-után csoportos és páros beszélgetésekben olyan barátságok szövödtek, amelyek a nációkkal szembeszegülő földalatti mozgalmakban is, a '45-'46-ban feltápáskodó ország szabad szerveződéseiben is meghozta a maga gyümölcseit. Igazat kell adnunk Gergely Jenőnek: Somogyi Imre és Muharay Elemér hozzászólásában-előadásában csak-csak megnyilatkozott Szárszón a katolicizmus, és tegyük hozzá: mondvá-mondatlanul a kanti kategorikus imperativusz lett a tábor közös nevezője, 1943-ra lefordítva: cselekedni kell a lelki ébredésért, a magyar társadalom újjászületésért.

D. Havas Gábor

Emlékeim Szabó Pálról

A kiváló magyar író a parasztság elkötelezett politikusa volt. Szerették mind a kiszegzapártban, a parasztszövetségben, mind pedig a parasztpártban. Irodalmi működését és folyóirat-szerkesztési tevékenységét a hazai irodalom mindig számon tartotta, mint ahogy a Paraszt Újságot is, amelyet hetente terített a vidék asztalára. Paraszttíró volt, aki ténylegesen is, írásban is Ugrán élt, szinte soha nem hagyta el bihari falujának a határait, csak ha előadni hívták, vagy ha a politika szölkötötte, vagy ha szerkeszteni kellett mennie a fővárosba.

Hitelesen írt alföldi faluja életéről, stílusa olvasmányos és kerek volt, és történetének helyi színezetei mindig megbízhatóak voltak. Írói teljesítménye nemcsak a parasztságnak szólt, hanem a nemzetnek is. Dózsa-regényében, A nagy temetőben freskószerűen rajzolta meg a nemzet Mohács előtti kettőtörésének tragikumát.

A második világháború után a fővárosba költözött, maga szinte a Paraszt Újság szerkesztőségében lakozott a parasztpárt központjában, családjával pedig a szép Sváb-hegy egyik szerény házába költözött, ahol is egy verőfényes nyári napon otthonának és családjának a vendége lehettem.

Amikor az általam szerkesztett Pécsi Szabad Szó 1946 májusában elérte fennállása egyéves évfordulóját, a parasztpárt vezetői meleg szavakkal köszöntötték a szerkesztőséget a lap